

Fremmede arter – Katastrofe eller berikelse?

Ailifr algr bar fiska i Raudsio står det på en runestein i Gausdal – *Eilif Elg bar fisk til Raudsjøen*. Den tusen år gamle grafittien minner om at spredning av fremmede arter ikke er noe nytt fenomen. Og ikke bare fisk, men også fiskeføde ble spredt. Helt frem til vår egen tid har det vært vanlig å spre marflo – et krepsdyr som var makelaust som fiskeføde og gjør ørretfileten rød – til nye vann.

Det faller lett å tenke at mennesket er den eneste arten som omformer omgivelsene og introduserer fremmede arter til nye steder, men både beverdammer, fugletrekk og hamstring av frø har gjennom millioner av år vært en integrert del av mange arters omforming av sitt eget livsgrunnlag, og har bidratt til at arter har funnet frem til nye habitater. Utbredelse og introduksjon av fremmede arter er altså ikke noe nytt. Det som imidlertid uten tvil er nytt er den eksplosive økningen. Folk, landbruksvarer og industriprodukter sendes nå på kryss og tvers av kloden i et omfang som det er vanskelig å få noe begrep om, og med det ankommer både planmessig og utilsiktet nye organismer ustanselig til fremmede steder. Om *Homo sapiens* skulle forsvinne etterlater vi oss likevel en biosfære som i all fremtid på godt og ondt er dypt annerledes enn den ville vært uten det siste

århundres frie flyt av mennesker og varer. Dette gjør at mange mener at vår tid bør klassifiseres som en egen æra – *Antropocen*.

Ferskvann er mer enn de fleste habitater sårbare for effektene av fremmede arter. Elver og innsjøer utgjør avgrensede øy-habitater, med en karakteristisk flora og fauna som ofte er hindret i å spre seg videre, og som er tilsvarende sårbar overfor nye konkurrenter.

Langt fra alle introduksjoner fører til etableringer, og langt fra alle nye etableringer har store effekter på sine omgivelser. I media skrives stadig effektene av fremmede arter med store overskrifter. Men skrekkehistoriene er slett ikke alltid forankret i sikker kunnskap, og det er trolig tilrådelig ikke å rope "ulv" i utide. På den annen side har man størst handlingsfrihet før arten er etablert, når kunnskaper om virkninger fortsatt er mangelfulle. Når en art er etablert vet man mer om virkningene, men da er det som oftest umulig å få gjort noe. Dette misforholdet mellom kunnskap og handlingsrom ligger til grunn for "føre var"-prinsippet, som helt klart må være veiledende også i denne saken. Arbeidet med fremmede arter krever både resolutt oppfølging av norsk naturforvaltning, og edruelighet i forhold til hva vi vet eller ikke vet.

Vi har det siste året rettet fokus mot effekter av introduserte arter i ferskvann. I dette nummeret presenteres amerikansk signalkreps – den kanskje mest fatale introduksjonen som har skjedd i Europa. Men selv om de fatale virkningene av signalkreps burde være vel kjente fortsetter de ulovlige utsettingene – for få år siden i dammer ved Porsgrunn og vest for Oslo, og i sommer utenfor Trondheim.

Det gjenstår altså åpenbart et betydelig informasjonsarbeid i lokal forvaltning for å få kontroll over denne formen for miljøkriminalitet.

Norsk vannforening

Når sneen faller efter storm
– tett, tung og nøyaktig –
utfyller fordypninger, jevner
spisser og skarpe kanter,
da er det underlig å tenke
seg at dette er det samme
vann, som kan risle og
hoppe, skumme som røk i
fossen og finne vei med
modige strømbølger ut i det
frie blå hav

Alexander Kielland: Sne, 1886

Design, Petter Wang